

Els japonesos a Catalunya: quines llengües transmeten a la descendència?

Makiko Fukuda

CUSC—Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

Quan una parella lingüísticament mixta té fills, sovint desitja que siguin capaços de parlar la llengua de cada progenitor. Teòricament parlant, aquestes parelles lingüísticament mixtes poden proporcionar als seus fills l'oportunitat de ser bilingües en les llengües dels dos progenitors. Tanmateix, aquests progenitors mixtos poden trobar-se amb dificultats per a transmetre una llengua d'herència en un context en què és socialment feble, i encara més quan es vol transmetre conjuntament amb una llengua minoritzada —una situació que proposem anomenar de *dobla minoria*. L'estudi que es resumeix en aquest *Apunt* tracta d'entendre com afronten les famílies de parla japonesa-catalana o japonesa-castellana la transmissió de les llengües en aquest context, amb una atenció especial al japonès com a llengua d'herència.

mots clau: transmissió lingüística intergeneracional, llengua d'herència, japonès, Catalunya

L'any 2015, en el moment en què es va dur a terme aquesta recerca, el nombre total dels japonesos residents a Catalunya era de 2.262. Les [últimes dades disponibles](#), de 2019, registren la presència de 2.369 persones de nacionalitat japonesa, que representen el 0,2% del total de població estrangera a Catalunya. La major part són executius de les empreses japoneses establertes a Catalunya i les seves respectives famílies. Tot i així, el nombre dels japonesos que s'han desplaçat a Catalunya per motius nupcials representa un percentatge cada cop més important de la població total d'aquesta nacionalitat a Catalunya. El volum d'aquesta població és relativament petit, però hi ha diferents mostres de la seva importància creixent. Entre altres, l'existència des dels

anys vuitanta del col·legi japonès diürn —l'escola que segueix el currículum escolar nacional del Japó— i de l'escola complementària de la llengua japonesa —una escola que obre només els dissabtes per als nens d'origen japonès. Totes dues indiquen que hi ha una demanda continuada per mantenir la llengua japonesa a Catalunya.

Estudis sobre la transmissió del japonès com a llengua d'herència

La transmissió del japonès com a llengua d'herència —fem servir aquest terme per ressaltar el fet que aquesta llengua es transmet d'una generació a l'altra— és un objecte d'estudi força recent, tot i que en l'última dècada el

nombre d'estudis sobre aquest tema està creixent cada cop més. La majoria dels estudis sobre la transmissió del japonès com a llengua d'herència s'han dut a terme en un context bilingüe japonès/anglès. Aquests estudis coincideixen en haver trobat que en molts casos els progenitors japonesos passen a fer servir l'anglès, de manera que l'ús del japonès disminueix i l'anglès acaba guanyant el terreny de la llar. Aquests estudis indiquen que la tria de llengua per a la comunicació entre els progenitors també és important, ja que pot influir positivament o negativament en l'ús de la llengua d'herència amb la descendència.

Usos lingüístics a les famílies nipocatalanes i nipocastellanes

Els estudis previs sobre la transmissió del japonès s'han dut a terme en el context on la llengua que «amenaça» el japonès és només una. En el nostre cas, ens interessava saber què passa amb la transmissió d'una llengua d'herència en una societat on hi ha dues llengües de diferent estatus en contacte i en conflicte, com és el cas de Catalunya. Per esbrinar-ho, vam desenvolupar un qüestionari adreçat a tots els progenitors japonesos que tenien una parella catalanoparlant o castellanoparlant i que tenien almenys un fill o una filla d'entre 3 i 15 anys que assistia a l'escola complementària de la llengua japonesa o al col·legi japonès diürn. Posteriorment, es van dur a terme un total de 7 entrevistes semidirigides amb alguns dels progenitors que van estar d'acord a col·laborar-hi.

Els resultats principals d'aquest estudi es resumeixen en els següents apartats.

1. Llengua predominant a la llar

Els nostres informants es poden classificar en tres tipus pel que fa al nombre de les llengües presents a la llar:

1. famílies bilingües, 13 en total
2. famílies trilingües, 13 en total
3. famílies quadrilingües, només 3

En les famílies bilingües, el castellà és la llengua predominant, ja que els progenitors japonesos solen ser competents en aquesta llengua. Per tant, en les famílies nipocatalanes —formades per un progenitor japonès i un de catalanoparlant— és molt habitual que els progenitors es comuniquin entre ells en castellà, cosa que les converteix en una unitat trilingüe.

2. Usos lingüístics entre els progenitors

Entre els nostres informants, l'ús monolingüe del castellà és el patró predominant —hi correspon el 69% de tots els casos. El japonès i el català tenen poca presència en els usos entre progenitors, ja que la majoria tenen poc coneixement de la llengua del seu cònjuge, i el castellà es fa servir com a llengua de comunicació entre ells. De fet, pocs progenitors japonesos van respondre que tenien un nivell de català equivalent al del castellà. I fins i tot en el cas que sàpiguen català, el castellà sol ser la llengua en la qual es van conèixer les parelles nipocatalanes, cosa que fa que els progenitors japonesos es quedin en aquest l'ús lingüístic.

3. Usos lingüístics entre els progenitors catalanoparlants o castellanoparlants i els seus fills

En aquest tipus d'interacció, el patró més freqüent és l'ús monolingüe de la llengua inicial del progenitor, que coincideix amb la llengua de la societat en què viuen les famílies. De fet,

l'ús monolingüe del català és el patró predominant en aquests casos, cosa que suggereix que l'ús del castellà amb la parella japonesa no afecta seriosament a l'ús del català entre els progenitors catalanoparlants i els seus fills.

4. Usos lingüístics entre els progenitors japonesos i els seus fills

En canvi, entre els progenitors japonesos i els nens l'ús bilingüe és el patró predominant — representa el 38,8% de tots els casos. L'ús bilingüe de japonès i castellà és lleugerament més alt (n=15) que el de japonès i català (n=11). Un resultat que es pot explicar per l'autoavaluació que els progenitors japonesos feien de les seves habilitats lingüístiques: mentre que tots els progenitors japonesos van declarar que sabien castellà a diferents nivells, no tots van declarar que sabien català.

D'altra banda, els informants declaraven que més de la meitat dels fills barrejaven català i/o castellà quan parlaven en japonès amb els seus progenitors japonesos, la qual cosa suggereix una influència important de les llengües de la societat d'acollida i una competència alta dels progenitors japonesos en una o en ambdues d'aquestes llengües. Tot i així, cal remarcar que d'acord amb la visió dels progenitors només el 12% dels nens feien ús exclusiu del castellà o el català per a adreçar-se als seus progenitors japonesos, la qual cosa suggereix que el japonès s'utilitza predominantment en aquest tipus de comunicació, i que l'ús del castellà dels progenitors tampoc no hi afecta seriosament.

Aquest resultat no coincideix amb els estudis previs que han analitzat els usos lingüístics en famílies bilingües japonès-anglès, segons els

quals l'ús de l'anglès afecta negativament l'ús del japonès entre els progenitors i els fills.

5. Ús lingüístic entre els nens

Els informants van declarar que un 55% dels nens de les famílies enquestades feien servir més d'una llengua en comunicar-se amb els seus germans, mentre que la resta feien usos monolingües en aquest tipus de comunicació. L'ús de la llengua vehicular de l'escola és predominant, tot i que aquesta llengua no necessàriament aclapara l'ús de la llengua d'herència entre els germans. De fet, es va informar que la majoria de nens feien servir una altra llengua —o altres llengües— juntament amb el japonès en comunicar-se amb els seus germans.

A més d'això, cal dir que el nombre de fills pot afectar al patró d'ús lingüístic a la família: així, mentre que un 70% de les famílies amb només un fill o una filla respectaven estrictament l'estratègia d'*un progenitor-una llengua*, només el 18% de les famílies amb més d'un fill o filla van comunicar que seguien aquest patró.

6. Llengua «comuna» familiar

Per acabar, la meitat dels progenitors entrevistats van respondre que no tenien establerta una determinada llengua comuna de la família per a emprar-la quan tots els membres de la família estan reunits. Aquestes famílies solen ser persistents en l'estratègia d'*un progenitor-una llengua*, fins i tot quan tots els membres de la família estan presents.

El castellà pot ser una candidata potent per a esdevenir llengua comuna, ja que tots els membres de les famílies enquestades el saben. Tot i així, sembla que no establir-lo com a llen-

gua comuna de la família pot evitar que el castellà predomini dins de la llar i que amenaci seriosament l'ús de les llengües socialment febles —és a dir, català i japonès— en aquesta situació de doble-minoria.

Conclusions

Tot i la situació sociolingüísticament complexa, en què català i japonès se situen com a llengües minoritzades enfront del predomini del castellà, la nostra recerca ha observat una presència significativa del japonès entre les famílies enquestades. Es podia pensar que, en cas que un progenitor catalanoparlant reforçés l'ús del català per competir amb el castellà, aquesta llengua es podia convertir en una «doble amenaça» per japonès, que fes menys probable que els nens parlessin en la llengua d'herència. Tanmateix, les dades d'aquest estudi no corroboren aquesta idea de l'existència d'una «doble amenaça» per al japonès.

A més a més, tot i el fet que el castellà s'empra entre els progenitors en la majoria de les famílies nipocatalanes, aquesta pràctica no afecta

gaire l'ús de japonès o del català a la llar. Això s'explica per l'actitud oberta dels progenitors d'aquestes famílies, que l'accepten com a llengua dominant del país on viuen i accepten la coexistència de tres llengües en la seva vida diària. A més del fet que Catalunya és una societat oberta al multilingüisme i en la qual el japonès gaudeix d'una valoració social positiva, associada amb una imatge de poder econòmic i amb la popularitat creixent de la cultura japonesa. Tot plegat, factors que afavoreixen la transmissió del japonès en aquesta societat.

Així, la situació doble minoria no necessàriament crea una condició desfavorable per a la transmissió i al manteniment del japonès, sinó que ajuda a aquesta llengua a sobreviure en la complexitat sociolingüística de Catalunya.

Referències

- FUKUDA, Makiko (2017). Language use in the context of double minority: the case of Japanese-Catalan/Spanish families in Catalonia. *International Journal of Multilingualism* 14(4), 401-418. <https://doi.org/10.1080/14790718.2017.129645>

Com citar aquest apunt

FUKUDA, Makiko (2020). «Els japonesos a Catalunya: quines llengües transmeten a la descendència?». *Apunts de sociolingüística i política lingüística*, 15, 1-4. <https://cuscub.files.wordpress.com/2020/03/apunts-cusc-num-15-2020-japonesos-a-catalunya.pdf>

Editor

Avel·lí Flors-Mas

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Contacte

CUSC-Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

Adreça: Gran Via de les Corts Catalanes, 585. 08007 Barcelona

Telèfon: +34 93 403 7065

Adreça-e: cusc@ub.edu

Web: <http://www.ub.edu/cusc>

Twitter: @CuscUB

Facebook: @cuscub